

על החירות הזאת.. | אורי בן דוד

שורה אחת מתוך שיר השירים

ראשית, שני קווי אופי ברורים למגילת שיר השירים :

מגילת שיר השירים רוויה בדימויי עולם הטבע. כל ההתרחשויות, המקום שבו הדברים קורים, היא בינות להרים ולנחלים של עין גדי וירושלים. ולא רק המקומות הממשיים, עולמות האהבה והנפש צומחים מתוך הטבע וחוזרים אליו. השפה, דימויי האהבה ותאורי הרגשות לקוחים ומתקשרים עם עולם הטבע.

קו אופי שני. שיר השירים הוא ספר חיפוש. חיפוש מתמיד, הגיבורים עסוקים בחיפוש אינסופי עד שהמפגש הממשי כמעט ונעדר מן הספר. שיר השירים הינו תאור חי של חיפוש הדדי שמגיע קרוב קרוב... ואז משהו חומק והחיפוש ממשיך. ממשיך לאינסוף, שהרי הספר נגמר ועדיין ממשיכים לבקש את האהבה...

שני קווי האופי, הטבע והחיפוש, מזכירים באורח כמעט מתבקש מגילה אחרת מאותו בית יוצר. מגילה שגם היא, כמו שיר השירים, כמעט ונאסרה לפרסום. ואיתה אנחנו עוברים לקוטב השני של השנה ולקוטב השני של החיים, אל ספר קהלת.

כמו שיר השירים, גם קהלת נטועה עמוק בעולם הטבע. עיקר כוונתנו היא לפרק א' אבל לאורך הספר הטבע פזור 'תחת השמש'. וכך גם קו האופי השני: החיפוש שאינו נגמר מלווה את קהלת לאורך הספר. וכמו בשיר השירים גם קהלת אין הסיום מהווה סוף לחיפוש, קהלת לא מוצא את אשר מבקשת נפשו ואווירת הסיום היא מעין השלמה, שאיננה שלמה עם מה שיש, "סוף דבר הכל נשמע..."

המדהים בהשוואה הזו הוא ההיפוך. בעוד קהלת הוא ספר הפסימיזם, של אדם שיש לו הכל ובכל זאת אין לו כלום, שיר השירים הוא שיא האופטימיות של אוהבים שאין להם כלום ביד, ובכל אופן – כל כולם רוויים בתקוות וכאילו הכל קיים.

אותו היפוך חוזר אל הטבע ודימויו, בדומה לשאלה איך ייתכן שאותו אדם כתב שני קצוות כ"כ מנוגדים, השאלה מהזווית של הטבע היא – איך יתכן שאותו עולם טבע הפזור סביבות ירושלים הוליד שתי תנועות נפשיות הפוכות לחלוטין?

את שיר השירים אנחנו קוראים באביב, את קהלת בסתיו. הרבה הבדלים שונים ומשמעותיים יש בין שתי עונות המעבר האלו. הבדלים שמקרינים על המגילות ראשית, האביב הוא עונת הפריצה והיציאה החוצה- הניצנים הפרחים הנמלים, למול הסתיו שהוא עונת ההתכנסות של החיים למאורותיהם.

עוד הבדל: באביב הטבע פורח לאלפי שמות פרטיים, מגוון של פרחים ושל עצים, של פרוות ונוצות, של חרקים ופרפרים – כל אחד שונה מחברו, כל אחד עולם בפני עצמו.

בסתיו התנועה היא שונה, עם התחלפות הגוונים לאפור, העננים והרוחות, הטבע מאבד את גווניו, את המיוחדות של כל יצור, והופך משם פרטי לשם משפחה, כמו העצים שנראים כולם אותו הדבר, כך כל הטבע. הנחלים הם אותם נחלים, הארץ היא אותה הארץ, ומשהו מת בכל העולם שמסביב.

התנועה הזו לא נעצרת בסתיו הפרטי הזה, גם הוא נהפך לחלק ממחזוריות של אלפי סתווים שהיו ועוד יהיו, כי באמת המחזוריות הזאת קיימת עמוק בטבע.

בניגוד לאביב, שחזק בו – הכאן והעכשיו הממשי, בסתיו יש משהו שמביט מעל, בפרספקטיבה. והכל טובע בתוך מחזוריות ששבה על סביבותיה לנצח.

החסר בטבע המחזורי של קהלת זה החופש, החרות. הכל סובב במעגלים ללא מוצא, ללא החופש לשנות ולהתחדש. וכמו הטבע כך החיפוש, כל מי שמצטרף אל קהלת במסע חיפושיו מקבל את התחושה המחזורית, של 'היינו כבר בסרט הזה', של הנבירה עמוק פנימה בתוכנו שלא מולידה מאומה חדש, והחיפוש מסתובב סביב עצמו ללא מוצא.

לעומת זאת, בשיר השירים החופש נוכח על כל צעד ושעל: החופש להשתחרר מהמעמדות ולאהוב מי שכביכול איננו באפשר, החופש גם לבחור שלא להענות לדפיקות האהוב, ומיד לאחר מכן לשוב ולחפש אחריו.

ומוך כך עולה תובנה משמעותי על חופש וחירות. החירות של שיר השירים היא היכולת של החיפוש לצאת מתחומי הנבירה בעצמי של קהלת, ולהיות מופנה כלפי מישהו אחר, כלפי המסתורין והמופלא.

אותה תנועה של חיפוש משתנה מקצה לקצה בין חיפוש עצמי לחיפוש של אהבה. אהבה המבטאת כל כולה את הוויתור על היחס לעצמי לטובת הדבקות באחר.

החרות הזו נטועה עמוק באביב, הטבע שאינו מכלול אלא שמות וצבעים מופלאים, וכל יצור הוא אחר ושונה. כל פרח כאילו פרח עכשיו לראשונה בחייו, הרחק ממעגל המחזוריות האופף את הסתיו.

ובאופן חזק עוד יותר, לעומת הסתיו שבאופיו היא ההתכנסות פנימה אל עצמי, האביב הוא הפריצה אל מה שמעבר לי, היציאה מהמצרים התוחמים את גבולות האני, בעצם הוא החרות.

ולסיום, האביב של שיר השירים קשור באופן ברור לאווירת הצפייה והתקווה העולה מתוכו. כי באביב עדיין הפירות אינם בשלים וראויים למאכל, ורק הפריחות יוצרות את הציפייה, ואת הריחות והטעמים שכבר באוויר. וזהו עומק החופש, זה שאינו כבול במסגרות מוגדרות אלא פתוח קדימה ולמעלה,

לחירות אמיתית.